Opgesteld door: Sandra Wagemakers (Kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller: docent mbo-instelling
Referentie: Kennisrotonde. (2020). *In welke mate draagt zittenblijven in een mbo-4 opleiding bij aan het succesvol afronden van een mbo-4 opleiding?* (KR. 976) Den Haag: Kennisrotonde.

8 september 2020

Vraag

In welke mate draagt zittenblijven in een mbo-4 opleiding bij aan het succesvol afronden van een mbo-4 opleiding?

Kort antwoord

Zittenblijven draagt niet bij aan studiesucces, blijkt uit onderzoek in andere sectoren dan het mbo. Het is aannemelijk dat zittenblijven ook bij mbo-4 opleidingen kan leiden tot meer vroege studie-uitval en nauwelijks bijdraagt aan het succesvol afronden van een mbo-4 opleiding.

Toelichting antwoord

In het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is er voor zover wij weten geen onderzoek gedaan naar zittenblijven. Wel is er in het voortgezet (vo) en hoger onderwijs (ho) onderzoek gedaan naar zittenblijven of aanverwante interventies. In het hoger onderwijs lijken het over moeten doen van een jaar en een bindend studieadvies (BSA) vroege uitval van studenten te bevorderen. Het BSA lijkt ook niet bij te dragen aan het succesvol afronden van dezelfde of een andere studie in het hoger onderwijs. In het voortgezet onderwijs leidt zittenblijven op de lange termijn niet tot betere schoolprestaties of minder ongediplomeerde uitval. Hoewel onderzoek in het mbo ontbreekt, lijkt het op basis van het onderzoek uit het vo en ho niet onwaarschijnlijk dat zittenblijven geen of een beperkt effect heeft op het afronden van de mbo-4 opleiding.

Wat weten we uit het voortgezet onderwijs?

In het voortgezet onderwijs (vo) is er onderzoek gedaan naar zittenblijven. Leerlingen in de bovenbouw van het vo zijn van vergelijkbare leeftijd als de direct vanuit het vo doorstromende mbo-studenten. De meesten van hen zijn leerplichtig of kwalificatieplichtig en moeten dus een opleiding volgen. Een verschil is wel dat vo-leerlingen een profiel kiezen en mbo-studenten een specifieke opleidingsrichting.

Uit onderzoek in voortgezet onderwijs (vo) (en primair onderwijs) blijkt dat op de lange termijn zittenblijven niet tot betere schoolprestaties of minder ongediplomeerde uitval leidt (Goos et al., 2013; Kennisrotonde, 2016, 2017). Volgens enkele studies zouden zittenblijvende leerlingen in het voortgezet onderwijs zelfs beter presteren als ze toch

waren overgegaan naar een volgend leerjaar. Verder wijzen enkele studies er op dat leerlingen die blijven zitten vaker het onderwijs ongediplomeerd verlaten (Goos et al., 2013).

Deze resultaten kunnen we voorzichtig doortrekken naar het mbo. Mogelijk betekent het dat als studenten in het mbo van vergelijkbare leeftijd als leerlingen in het vo dezelfde lesstof een jaar later herhalen, mogelijk vaker vroegtijdig uitvallen en op de lange termijn niet beter zullen presteren.

Wat weten we uit het hoger onderwijs?

Om deze resultaten nog wat krachtiger te maken, kijken we ook naar onderzoek in het hoger onderwijs (ho). Net als vo-leerlingen zijn ho-studenten voor een deel te vergelijken met mbo-studenten. Uit het vo doorstromende ho-studenten zijn vaak net wat ouder dan uit het vo doorstromende mbo-studenten. Net als in het mbo kiezen ho studenten een specifieke opleidingsrichting. Omdat ho-studenten (vanwege hun vooropleiding) niet meer kwalificatieplichtig zijn, hoeven ze bij onvoldoende voortgang echter niet op een opleiding te blijven zoals dat wel geldt voor kwalificatieplichtige mbo'ers.

In het hoger onderwijs kent zitten blijven een andere uiting dan in het voortgezet onderwijs. In plaats van leerjaren werken studies in het hoger onderwijs vaak met vakken. Als studenten enkele vakken niet halen, moeten ze vaak deze specifieke vakken opnieuw doen zonder de rest van de lesstof die ze wel onder de knie hebben te herhalen. Deze vakken kunnen ze naast of in plaats van de vakken uit andere leerjaren volgen.

Mede om deze redenen is onderzoek doen naar zittenblijven lastig te onderzoeken als geïsoleerde interventie in het hoger onderwijs. Het hangt samen met keuzes die studenten zelf maken (bijvoorbeeld al dan niet switchen naar een andere opleiding, al dan niet kiezen voor extra-curriculaire activiteiten) en de ontwikkeling waar ze doorheen gaan (zoals volwassener worden).

In het hoger onderwijs wordt geëxperimenteerd met het bindend studieadvies (BSA), een selectiemechanisme waarbij studenten die niet genoeg studievordering maken verwijderd worden van de opleiding (Sneyers & De Witte, 2018). Het BSA is iets anders dan zittenblijven, maar het is toch enigszins vergelijkbaar omdat studenten die het jaar niet halen en wel blijven studeren bij een vergelijkbare of andere opleiding opnieuw eerstejaars worden. Bovendien blijkt dat veel universitaire studenten naar aanleiding van een negatief BSA naar een vergelijkbaar programma switchen, al dan niet aan een andere universiteit (Cornelisz e.a., 2019). Het meest vergelijkbaar met zittenblijven is het beperkte onderzoek naar het BSA dat ook meeneemt hoe studenten die uitvallen presteren bij andere opleidingen.

Zittenblijven en BSA geeft hogere kans op vroegtijdig uitvallen

Onderzoek naar studenten aan een Zwitserse universiteit die een heel jaar over moeten laat zien dat zittenblijvers vaker vroeg uitvallen en minder vaak het tweede jaar starten. Dit effect is sterker voor jongere studenten (Tafreschi & Thiemann, 2016).

Een meta-analyse naar onderzoeken met BSA en andere selecties na de poort in Nederland en het buitenland wijst uit dat in opleidingen met dergelijke interventies meer vroege uitval is. De onderzoekers vermoeden dat de studenten die in het eerste jaar vanwege het BSA uitvallen, anders uit zouden vallen in een later stadium (Sneyers & De Witte, 2018).

Als we deze resultaten vertalen naar mbo-4 opleidingen, lijkt het niet onwaarschijnlijk dat studenten die een jaar over moeten doen ook vaker vroeg uit zullen vallen of switchen naar een vergelijkbare of andere opleiding. Het is onduidelijk of dit zal leiden tot

een toename in studie-uitval onder mbo-4 studenten in het totaal, of dat deze mbo-studenten anders op een later moment in hun opleiding uit zouden vallen.

Prestaties van 'zittenblijvers'

Gezien de samenhang met andere omstandigheden (keuzes van studenten, volwassener worden, vakken i.p.v. jaar overdoen) is het lastiger om het effect van zittenblijven in het hoger onderwijs op prestaties heel precies te bepalen. Zittenblijven in het eerder genoemde Zwitserse onderzoek lijkt geen effect te hebben op studieduur en studiekeuze[1], maar wel op de studieprestaties. De studenten die blijven zitten presteren iets beter, althans als ze niet uitvallen. Dit effect lijkt sterker voor jongere studenten (Tafreschi & Thiemann, 2016). Het is onduidelijk wat er met de uitgevallen studenten gebeurt en of zij nog elders een positief studieresultaat halen.

Uit een meta-analyse blijkt dat bij opleidingen met interventies als het BSA en andere vormen van selectie na de poort een vergelijkbaar aantal studenten de studie in de nominale studieduur afronden, maar net wat minder de studie binnen zes jaar afronden (Sneyers & De Witte, 2018). Uit een van deze onderzoeken uit de meta-analyse naar het BSA in Nederland blijkt dat na het switchen van studie, deze studenten geen betere kans hebben op studiesucces in de nieuwe opleiding (Arnold, 2015).

Als we deze resultaten naar mbo-4 opleidingen doortrekken, is het lastig om daar een conclusie aan te verbinden. Het beperkte onderzoek wijst er op dat zittenblijven mogelijk geen of een beperkte invloed heeft op studieduur en het afronden van de studie.

Geraadpleegde bronnen

Arnold, I. J. M. (2015). The effectiveness of academic dismissal policies in Dutch university education: an empirical investigation. *Studies in Higher Education*, *40*(6), 1068–1084.

Cornelisz, I., van der Velden, R., de Wolf, I., & van Klaveren, C. (2019). The consequences of academic dismissal for academic success. *Studies in Higher Education*, 1–15.

Goos, M., Belfi, B., de Fraine, B., van Damme, J., Onghena, P., & Petry, K. (2013). Effecten van zittenblijven in het basis- en secundair onderwijs in kaart gebracht: Een systematische literatuurstudie. *Pedagogische Studiën*, *90*(5), 17–30.

Kennisrotonde. (2016). *Wat weten we op basis van wetenschappelijk onderzoek over het effect van zittenblijven of versnellen. (KR. 095)*. Den Haag: Kennisrotonde

Kennisrotonde. (2017). *Heeft het strikt toepassen van overgangsnormen in het voortgezet onderwijs positief effect op de prestaties van zittenblijvers? (KR. 256)*. Den Haag: Kennisrotonde.

Sneyers, E., & De Witte, K. (2018). Interventions in higher education and their effect on student success: a meta-analysis. *Educational Review*, *70*(2), 208–228.

Tafreschi, D., & Thiemann, P. (2016). Doing it twice, getting it right? The effects of grade retention and course repetition in higher education. *Economics of Education Review*, *55*, 198–219.

[1] In tegenstelling tot Nederland waar je bij aanvang van de studie kiest voor een studierichting, kiezen deze studenten tijdens hun studie voor een specifieke studierichting (major).

Meer weten?

Welk effect heeft het strikt toepassen van overgangsnormen in het voortgezet onderwijs op de verdere schoolloopbaan van zittenblijvers?

Wat weten we over het effect van zittenblijven of versnellen op leerprestaties en de sociaal-emotionele ontwikkeling?

Onderwijssector

mbo, hoger onderwijs

Trefwoorden

Zittenblijven, bindend studieadvies, uitval